

ДЕЯКІ ЕТНОКУЛЬТУРНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КАЗАХІВ РЕСПУБЛІКИ КАЗАХСТАН

Наголошено, що об'єктивне розуміння психологічних особливостей особистості неможливе поза етнокультурним контекстом. Водночас зауважено, що культурні процеси постійно змінюються під впливом різних факторів, впливаючи на образ буття і сприйняття дійсності людьми. В огляді розглянуто деякі етнокультурні психологічні особливості казахів Республіки Казахстан у контексті історико-культурних психологічних детермінант і національних стереотипів.

Для досягнення поставлених цілей досліджено питання історичної пам'яті казахського народу, етногенезу, етнічної ідентичності, національної свідомості та національного характеру. Також розглянуто соціальні та культурні явища, що характеризують казахський етнос.

Зокрема, показано, що в менталітеті народу переважають гостинність, повага до старших родичів, красномовство як культ кочівника, толерантність, відкритість. Розкрито, що ці особливості являють собою лише невелику частину казахської культури, яка може варіюватися залежно від регіону, соціального контексту й особливостей кожного представника етносу.

Доведено, що розуміння етнокультурних особливостей казахів, легкість адаптації в казахському середовищі сприяє ефективній міжкультурній взаємодії, комунікації, успішному веденню бізнесу та роботі, взаємоповазі і терпимості. Також підкреслюється необхідність вивчати етнокультурні психологічні особливості казахського етносу після військового вторгнення Росії в Україну, оскільки в умовах нестабільності і глобальних катаклізмів відбуваються динамічні зміни багатьох наведених явищ, зокрема трансформуються критерії та ознаки етнічної ідентичності.

Ключові слова: етнокультурні особливості казахів, психологія казахів, психологія поведінки казахів.

Вступ

Актуальність і мета дослідження. Об'єктивне розуміння психологічних особливостей особистості неможливе поза етнокультурним контекстом. При цьому культура розглядається не тільки як спосіб буття. Існує переконання, що вона формує основи сприйняття, розуміння і взаємодії людей у конкретному соціокультурному середовищі. Культура включає в себе систему цінностей, звичаїв, традицій, норми поведінки, мистецтво, мову і безліч інших аспектів, які визначають спосіб життя і самосвідомість суспільства. Водночас культурні процеси ніколи не стоять на місці. Вони постійно змінюються під впливом різних факторів, таких як технологічні інновації, соціальні рухи, міграція, економічні зміни і багато інших. Ці зміни в культурі, у свою чергу, впливають на спосіб буття людей і на саму дійсність. Зокрема, на думку І. В. Данилюка та співавторів, "будь-яке явище дійсності завжди детерміноване конкретно-історичними умовами". Таким чином, культура і суспільство тісно взаємопов'язані, і їх зміни відображають динаміку й еволюцію соціокультурних систем під впливом конкретних історичних, соціальних і культурних умов. Пояснення зв'язку між особистістю і етносом у конструкції етнокультурного співтовариства і головних процесуальних характеристик можливе шляхом аналізу того, що називають "культурою" (Данилюк, Курапов, & Ягіяєв, 2019).

Етнокультурна психологія заснована на соціокультурній традиції і передбачає врахування культурних особливостей у вивченні психологічних процесів і явищ. Таким чином, вона дозволяє більш повно і глибоко розуміти людську психіку в її культурному контексті і розвивати відповідні методи і підходи як у теорії, так і в практиці психології.

Наприклад, моральні цінності спільнот, пов'язані з оптимальним варіантом побудови суспільства для забезпечення його виживання, можуть бути розглянуті з різних боків (Данилюк, Курапов, & Ягіяєв, 2019).

З одного боку, моральні цінності часто формуються та еволюціонують у суспільстві внаслідок його історичного розвитку, культурних, релігійних та соціальних

впливів. Вони можуть відображати загальні уявлення про те, що є правильним чи неправильним, добрим чи злим, що, у свою чергу, може сприяти соціальній координації та співпраці в суспільстві. Наприклад, цінності справедливості, толерантності, поваги до особистості та людської гідності можуть сприяти гармонійному співіснуванню та взаєморозумінню між її членами.

З іншого боку, за певних обставин моральні цінності можуть бути пристосовані для забезпечення виживання суспільства. Наприклад, моральні установки, які визнають важливість турботи про навколишнє середовище або підтримання соціальної солідарності, можуть сприяти сталому розвитку і довгостроковому виживанню суспільства в мінливих кліматичних або економічних умовах.

Варто зазначити, що моральні цінності суспільства можуть бути джерелом конфліктів і суперечностей, особливо в багатонаціональному та багатокультурному середовищі, де різні групи мають різні системи цінностей та погляди на мораль. Таким чином, хоча моральні цінності можуть відігравати важливу роль у виживанні та процвітанні суспільства, їхня роль та значення можуть відрізнятися залежно від конкретного історичного, соціального та культурного контексту.

Що стосується чисельності казахського народу, то за підсумками перепису 2021 р. етнічних казахів у Республіці Казахстан налічувалося 13497891 осіб, тобто 70 % населення країни, при цьому громадянами республіки є близько 124 етнічних групи. Другим за чисельністю в Казахстані є російський етнос – 2981946 осіб. Далі, узбеки – 456997, українці – 333031, уйгури – 224713, татари – 204229, німці – 178409, корейці – 100385, турки – 97015, азербайджанці – 85292, чисельний склад інших етнічних груп представлений менше ніж 80 тисячами осіб (Қазақстан Республикасындағы ұлттық құрамы..., 2023). Найбільша кількість казахів за межами Казахстану в Китаї (2020) – 1562518, Узбекистані (2021) – 821,2 тисячі, Росії (2021) – 591970, Монголії (2020) – 120999. Однак альтернативні джерела наводять дані станом на 2022 р. про чисельність казахів в Узбекистані близько

1,5 млн, а в Росії – 650–900 тисяч осіб. Разом же казахська діаспора за кордоном налічує близько 7 млн осіб.

У цьому огляді розглянуто деякі етнокультурні психологічні особливості казахів Республіки Казахстан у контексті історико-культурних психологічних детермінант та національних стереотипів.

Результати

Історико-культурні детермінанти психології сучасних казахів. У наш час усе більше дослідників активно звертають увагу на пам'ять, включаючи історичну, соціальну та колективну. Взаємозв'язок між пам'яттю та історією, а також взаємодія спільної та особистої історичної пам'яті стали ключовими проблемами.

У психології пам'ять зазвичай визначається як відображення свідомості подій минулого шляхом запам'ятовування, відтворення і впізнання. Однак у філософсько-соціологічному аналізі пам'ять як психічний феномен перетворюється на соціально-ментальне або соціокультурне явище, зосереджуючись на колективних, культурних і нормативних аспектах.

Одне з визначень пам'яті полягає у тому, що вона є творцем і берегиною минулого, володіючи здатністю існувати в часі. Пам'ять універсальна, вона відбирає, зберігає і відтворює інформацію.

Вважається, що Моріс Хальбвас (1877–1945) уперше ввів у науку ідею колективної пам'яті. За його теорією, колективна пам'ять розглядається як суспільний феномен, необхідний для виживання суспільства в соціальній практиці. Це особливі форми "присутності минулого", які формуються і живуть усередині соціальних інститутів і колективів. Колективна пам'ять зберігається у традиціях, поняттях, символах і різних рівнях освіти. Коли забувається традиція, тоді згасає і колективна пам'ять (Данилюк, Курапов, & Ягієв, 2019).

Розглядаючи фольклор як одну з форм колективної пам'яті, ми можемо звернути увагу на велику кількість пам'яток усної народної творчості в казахській народній поезії XV–XVIII ст. – "жере". Ці оповіді у віршованій формі присвячені захисту своєї батьківщини, сім'ї, повазі до старості та любові до дітей, про життя кочівників. Викладені народними оповідачами – "жерәу", що дійшли до нас в усній формі, вони також є прикладом вихвалання доблесті, честі, мужності, благородства, турботи про близьких, любові до рідної землі та інших загальнолюдських цінностей. У сучасності ці якості особистості не перестають бути актуальними в казахстанському суспільстві і є позитивним фактором, що впливає на самоідентичність народу загалом. Наприклад, згідно з етичним кодексом співробітників правоохоронних органів, органів цивільного захисту та державної фельд'єгерської служби Республіки Казахстан, затвердженим Указом Президента Республіки Казахстан № 81 від 2 січня 2023 р., до спеціальних етичних принципів правоохоронної служби належать:

1) офіцерська честь – внутрішня гідність співробітника, його доблесть, благородство душі і чиста совість, репутація чесного співробітника, добре ім'я, особистий авторитет, які проявляються у вірності цивільному і службовому обов'язку, прийняттям моральних зобов'язань;

2) висока моральність – усвідомлення значення поняття честі для себе і підлеглих, підвищене почуття справедливості, моральна чистота і духовність, осмислене ставлення до професійних обов'язків як до обов'язків надзвичайно суспільно корисних і необхідних;

3) доброзичливість – добре ставлення до людини і громадянина, готовність сприяти їхньому благополуччю, неупереджена особистісна установка під час спілкування з людьми;

4) самодисципліна – здатність приймати рішення і здійснювати дії незалежно від емоційного стану;

5) гуманність – людяність, готовність прийти на допомогу, ніколи не використовувати ситуацію, що склалася, і безпорадність постраждалих у корисливих цілях, визнання за кожною, без винятку, людиною загальнолюдських прав.

Важливо відзначити, що історії казахського народу і його етногенезу присвячено величезну кількість наукових робіт. Питання походження і спадкоємності етнічних груп, які проживали тут, досліджено більшістю видатних учених. Зокрема, вченими Ж. М. Сабітовим і М. К. Жабагіним розглянуто етногенез казахів з погляду популяційної генетики. Результати їхньої роботи підтверджують зроблені раніше висновки О. Ісмагулова і Л. Т. Яблонського про те, що казахи в генетичному і антропологічному планах є одними з основних "спадкоємців" Золотої Орди (Сабітов, & Жабагін, 2015, с. 375–379). Водночас велика кількість робіт таких дослідників, як Диванов, Валіханов, Попов, Рашид-ад Дін, Рассел, Харузін, Шарран, і багатьох інших учених присвячено етногенезу, культурі, побуту казахського народу (Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты, 2016).

Казахські вчені К. Б. Жарікбаєв, А. К. Олжаєва, М. К. Ахметова використовують для виокремлення особливостей етнічної свідомості поняття "менталітет" (ментальність), тобто спосіб мислення особистості або суспільної групи, а також притаманну їм духовність, соціальну і біологічну обумовленість, склад розуму, світосприйняття (Жарікбаєв, Олжаєва, & Ахметова, 2019).

При цьому вони вирізняють у менталітеті казахів три головні особливості, властиві історично кочівникам:

1. Повага до старших батьків (бабусь, дідусів).
2. Красномовство як народний культ кочівників.
3. Толерантність як важливу рису психології кочівників.

Дослідники К. К. Кіндікбаєва, А. А. Куранбек, Г. Х. Миямешева і співавтори визначили соціотип менталітету казахів як сенсорно-етичний екстраверт. Екстравертний менталітет країни проявляється не тільки у відкритій зовнішній політиці країни, а й у внутрішній у вигляді міжетнічної толерантності (Kindikbayeva et al., 2022, с. 11–15).

Крім того, казахські вчені Т. Кулманули, К. Салгарін виокремлюють поняття "національна свідомість – це колективна форма мислення в інтересах своєї нації, про долю свого народу, майбутнє свого покоління за межами індивідуального побуту кожної людини, що становить цю націю, яка зведена на національний рівень і має загальний характер, властивий суспільству загалом, тобто колективна свідомість. Як приклад ці автори наводять дослідження впливу історичної особистості Султана Бейбариса на формування національної свідомості казахського народу. Вирізняються такі персональні якості, як прагнення до освіти, здібності до навчання, безстрашність, стійкість, витривалість, терпіння, шанування мудрості старших поколінь, любов до своєї батьківщини й інші позитивні риси характеру, що дозволяють людині досягати високих цілей (Құлманұлы, 2012).

Дослідники І. Б. Байсидик і Н. А. Алдабек наводять поняття "національний характер", що являє собою складний феномен, який відображає народну ідентичність представників етносу в своєму історичному розвитку. Національний характер є результатом народних традицій, звичаїв, способу життя народів і є об'єктом досліджень у різних галузях наукових знань, таких як філософія, культурологія, соціальна психологія, етнологія, етнополітологія, літературознавство і лінгвістика. Це

пов'язано з тим, що національний характер являє собою психогенетичну структуру, що відображає механістичність стійких етнічних особливостей і духовно-моральних цінностей, властивих тій чи іншій нації. Автори зазначають у казахському національному характері такі цінності, як благородство особистості, мистецтво слова, свободу думки, свободу особистості, толерантність, етноцентризм, працьовитість, вірність традиціям, ввічливість, ощадливість (Байсидік, & Алдабек, 2022, с. 21–32).

Водночас автори Є. К. Карбозов, А. Є. Мамежанова, розглядаючи національний характер як історичну категорію, вважають, що він проявляється в образах літературних персонажів, яким притаманні ті чи інші психологічні, мовленнєві, розумові, світоглядні особливості, характерні для свого народу. Національний характер формується відповідно до суспільних, духовних, економічних і політичних умов. Не можна відокремити епічні твори кожного народу від їхньої багатовікової національної культури. Відповідно, особливості, що становлять поняття казахської філософії, це: повага до природи, увага до людських проблем, космополітичність, цінність справедливості, поняття честі, піднесення колективних інтересів над особистими, героїзм в ім'я країни, толерантність до інших народів, турбота і взаємовиручка, повага батьків і старше покоління. Отже, основою казахської поезії як компонента національного характеру, є накопичений світоглядний погляд на побутові та суспільно-політичні процеси (Карбозов, & Мамежанова, 2023). Якщо загалом говорити про літературну творчість як відображенні етнокультурних психологічних особливостей казахів, то воно широко представлено різними формами національного фольклору, зокрема казками, епосами, прислів'ями та приказками. Схожість цих жанрів у творчості інших близьких тюркських народів також указує на спільне давнє походження. Як зазначає дослідник Н. А. Сарсек, більшість казахських прислів'їв і приказок мають віршовану форму. Прислів'я, будучи інструментом виховання і передавання життєвого досвіду попередників новому поколінню, висловлюють суть хороших і поганих якостей, звичок, взаємин, поваги в родині, дотримання етики тощо. При цьому в казахських прислів'ях і приказках багато паралелізму тварин і людини. Таким чином виставляються негативні або позитивні риси (Сарсек, 2021).

Також необхідно відзначити такі поняття, як етнічність – це заданий соціумом соціально-психологічний феномен, і етнічну ідентичність – це передусім процес персональної ідентифікації особистості зі своєю національно-етнічною групою. Казахський учений О. Х. Аймаганбетова розглядає ці поняття як взаємопов'язані і взаємовизначальні, але все-таки різні соціально-психологічні категорії. Крім того, дослідник вважає, що "етнічна самосвідомість як форма відображення етнічної структури суспільства і відносин у ній є поняттям більш широким, ніж етнічна ідентичність. Воно не обмежується тільки усвідомленням і ототожненням себе зі своєю етнічною приналежністю, а є частиною усій суспільної і буденної свідомості, що включає певні погляди, уявлення, традиції, звичаї" (Аймаганбетова, 2006).

У свою чергу, ми виокремимо базові історичні та соціально-культурні фактори, що вплинули на психологічні особливості сучасних казахів.

Звичайно ж, першорядне значення при цьому має вплив посушливого, суворого різко континентального природно-кліматичного середовища, яке визначило скотарський спосіб господарювання та світогляд кочівників. Також багато сучасних традицій народу пов'язані з

філософією тенгріанства. Унікальність національного менталітету закладена кочовим способом життя. Це проявляється в особливому ставленні до навколишнього світу, у прагненні до гармонії з природою. Укорінення почуття відкритості та гостинності до незнайомих, особливе сприйняття "іншого" як частини загального "Я" полягає у взаємній підтримці та прищепленні особливої толерантності до факторів, які дестабілізували цю гармонію життя. Звичаї і традиції, які сформували особливе становище, – не тільки в повазі до чоловіка, але і в особливій ролі жінки.

Далі, етногенез казахського народу і тюркська ідентичність, зокрема родоплемінний поділ, є базовими соціально-культурними факторами етнічної ідентичності. Твердження про те, що казахська культура народилася з надір тюркської культури, незаперечне (Kindikbayeva et al., 2022). Як стверджує учений-етнолог А. С. Сейдімбек, казах є братом казаха, якщо він визнає єдиного предка, знає свою генеалогію, має спільну мову, світогляд і традиції (Сейдімбек, 2008). Таким чином, родоплемінний поділ є фактором етнічної ідентичності, оскільки допомагає чітко ототожнювати себе з казахським етносом.

Утвердження державної влади зумовило виникнення релігійних течій, таких як сунітський суфійський іслам і православне християнство. Водночас, як зазначають А. М. Кенесбаєв і О. Х. Аймаганбетова, у структурі релігійної ідентичності в сучасній казахстанській молоді відображаються два компоненти з високим рівнем показників: потреба в контактах, дружбі і значуща світоглядна цінність як внутрішній особистісний аспект духовності. При цьому молитви і релігійні практики не є засобами особистісної (зовнішньої і внутрішньої) саморегуляції. Таким чином, релігійна ідентичність має максимальну соціальну спрямованість і внутрішнє переживання релігійної приналежності. Найбільш слабо розвинений мета-компонент – індивідуальна спрямованість релігійної ідентичності. Можна сказати, що в казахстанців переважає зовнішня незріла (соціальна) форма релігійної ідентичності (Кенесбаєв, & Аймаганбетова, 2022, с. 49–59).

Колонізація Казахського ханства Російською імперією і витіснення казахів із родових земель призвели до втрати казахами власності на землю і примусової осілости. Учені Г. Аскарова, Г. С. Карімова та співавтори зазначають, що "колоніальне гноблення зупинило еволюційний розвиток казахської ідентичності і призвело до духовної кризи. У результаті імперський режим затьмарив багатовікове етногенетичне походження, культуру нації" (Аскарова et al., 2023).

Скасування ханської влади, територіальної жузової системи та місцевого самоврядування, розмежування територій, зокрема кочових, відбулося без урахування національного та етнічного чинників і призвело до створення імперського адміністративно-територіального поділу та централізованого призначення чиновників для управління окупованими територіями. Ця модель управління зберігається досі. З жовтневого перевороту і до розпаду Радянського Союзу казахи жили в тоталітарному суспільстві. Відгомони цих подій позначаються і до сьогодні. Без поєднання сучасних і традиційних суспільно-економічних і політичних особливостей неможливе відродження нації (Толамисов, & Зейнелгабділов, 2018, с. 141–149);

Також відбулося насильницьке перейменування і спотворення самоназви народу. А саме, в різні історичні періоди народ іменували як киргизи, киргиз-кайсаки, кайсаки, сибірські киргизи, киргиз-козаки. На сьогодні етнічності казах, на думку вченого-філолога А. Мустояпової (2022) у зазначеній транслітерації не є паліндромом, що,

у свою чергу, не відображає сакральний сенс і характер народу. На думку академіка А. Т. Кайдар, дослідників Ж. К. Каракозової і М. Ш. Хасанова "етнонім қазақ зберігає в собі в згорнутому вигляді всю інформацію про світосприйняття народу в його культурно-філологічних поглядах (Каракозова, & Хасанов, 2011, с. 71). Слово "қазақ" складається з трьох частин: "қа", "з", "ақ". Це три взаємопов'язані сфери світобудови в тенгріанстві – верхній, нижній і середній світи. "Қа" і "ақ" відповідають китайським "інь" і "ян", при цьому "з" наповнює і з'єднує дві частини, відображаючи єдність людини і космосу. Таким чином, вважають автори, етнонім "қазақ" прочитується як космологічна свідомість, філософське бачення світу і себе. Філософічність – одна з найхарактерніших рис казахського народу. Етнонім "қазақ" – система символів, що відбили людину і космос, це історія народу і заздалегідь задана модель життя, форма існування" (Кайдар, 2008; Каракозова, & Хасанов, 2011). При цьому важливо відзначити, що слово "қазақ" до утворення Казахського ханства не позначало назву єдиного народу. Згідно з позицією М. Є. Аділова і Р. Мухаммеда, спочатку казахом позначали людину, що вільно живе в степу. Після того, як султани Жанібек і Керей покинули хана Абулхаіра і створили Казахське ханство в 1465–1466 рр., усі племена, які кочували з ними, стали називати словом қазақ (Аділов, & Мухаммед, 2019, с. 17–27).

Також сталося примусове руйнування традиційного побуту і звичаєвого права казахів. Дослідник М. А. Бактибаєва відзначає високу оцінку, яку вчений-етнограф XIX ст. Ш. Уаліханов дав казахському суду справедливості, що, з одного боку, пов'язано з авторитетом особистості і статусом традиційного казахського судді – "Бі", а з іншого – з простотою у виробництві суду, що пояснюється своєю гласністю і демократичним характером судового розгляду (Бактибаєва, 2011);

У казахів не було спадкоємності традиційного письма. Писемність змінювалася з тюркських рун на арабське письмо, потім на латиницю, кирилицю, знову латиницю. На думку дослідниці голодомору в Казахстані Сари Кемерон, зміна арабської писемності на латиницю, а потім і кирилицю вплинула на відсутність письмових джерел про жахливі наслідки голодомору (Сатертон, 2016, р. 117–132);

Крім того, була примусова акультурація з російськими поселенцями, заборона казахської мови в побуті і навчання казахської мови, відбувався неприхований побутовий і латентний державний расизм і шовінізм щодо казахів з боку російських колоністів;

На додаток було здійснено тотальне роззброєння цивільного населення та державний облік цивільної зброї та боєприпасів до неї.

Найбільш сильний відбиток у народній пам'яті, зокрема фольклорі, залишили дві історичні трагічні події, що одночасно поставили на межу зникнення казахів як етнокультурну спільноту:

1) роки великого лиха 1723–1727 рр., у народі іменовані як "Ақтабан шұбырынды" ("Бредучі білі п'яти"), викликані навалом джунгар (ойрати, калмики), змусили казахів бігти з більшої частини території Казахського ханства на територію сучасного Узбекистану і Башкортостану. Після цього було сформовано об'єднане казахське військо, яке повернуло колишні землі;

2) дві хвилі Голодомору – "Ашаршылық" 1921–1922 рр., 1928–1934 рр. і супутні політичні репресії, ініційовані радянською владою. За різними оцінками, в першій хвилі голодомору загинуло до 1 млн казахів, під час другого голодомору загинуло до 1,5 млн казахів за

загальної чисельності казахського населення близько 4,5 млн осіб. У період сталінських репресій було знищено майже всю провідну казахську національну інтелігенцію.

Усі перераховані обставини, безумовно, позначилися на психологічних особливостях і стереотипах казахського обивателя.

Особливості національних стереотипів казахів Республіки Казахстан. Згідно з твердженням О. Х. Аймаганбетової "стереотипізація – це передусім психологічний процес, який є важливими механізмом міжетнічного сприйняття, а стереотипи – це соціально-психологічне явище, що виявляється у спрощеному, схематизованому, емоційно забарвленому і надзвичайно стійкому образі будь-якої групи або спільноті та з легкістю розповсюджується на всіх її представників". Без стереотипізації і стереотипів не можна визначити багато детермінант, що характеризують специфіку міжетнічної взаємодії, особливості і характер міжетнічних відносин. Особливо очевидно прикладне значення досліджень етнічної стереотипізації та етнічних стереотипів в умовах наростання міжетнічної напруженості, з одного боку, і адаптації та акультурації – з іншого (Аймаганбетова, 2006).

Сучасне казахське суспільство має складну структуру. Автори Ж. Кішкенбаєва, Х. Маслов і М. Козыбаєва спостерігають поділ за мовними родоплемінними, земляцькими, етнічними та іншими ознаками. На перший погляд може здатися, що з погляду мови частина казахського суспільства не розуміє іншої частини. Проблема полягає у взаємних проблемах казахської та російської мов у споживанні інформації та проникненні в різні мовні інформаційні поля. Для казахського суспільства найбільш актуальне вивчення ознак, що зміцнюють етнос, підтримують його стійке становище і дозволяють розвиватися далі. Казахи ототожнюють себе з Євразійською кочовою цивілізацією (Кішкенбаєва, Маслов, & Қозыбаева, 2021, с. 115–123).

Казахські вчені Ж. К. Каракозова і М. Ш. Хасанов, Г. Аскарлова, Г. С. Карімова та співавтори відзначають, що саме одомашнення коня прототюрками і подальший скотарський спосіб життя слугував саме тим фактором, який сформував у менталітеті казахів волелюбність і демократичність. При цьому автори зазначають: "Бути спадкоємцем Великого Степу – це велика відповідальність. Як праатьківщина тюркського світу країна казахів зобов'язана берегти вірність спадщині своїх предків і першою проявляти ініціативу з просування місця тюрків у світовій культурі як передумови цивілізованого мислення" (Каракозова, & Хасанов, 2011; Аскарлова et al., 2023).

Водночас становить інтерес зміна свідомості і поведінки у зв'язку з "рокірвою" соціального статусу двох основних етносів. Відзначається, що в таких умовах необхідно відстежувати дії еліт, спрямовують міжетнічну взаємодію і мобілізують етнічні почуття для досягнення політичних цілей. Особливо важливе значення має формування етнічних стереотипів у засобах масової інформації. При цьому необхідно враховувати, що зміни в етнополітичній ситуації відбулися на етносоціальному статусі казахів як титульного народу. Казахи оцінюють свою національно-етнічну групу як більш привабливу, ніж інші. Через зміну негативних атитюдів на позитивні формуються почуття етнічної спільності, самоповага, гордість за свій народ, повага до своєї рідної мови, звичаїв і традицій (Аймаганбетова, 2006).

Водночас більш пізні дослідження показують зворотну тенденцію. Зокрема, під час аналізу мовного ефекту негативної етнічної інформації, що впливає на зміну суспільної свідомості на прикладі етностереотипів, дослідниками А. К. Таусогарової і Л. Ж. Байсової методом

контент-аналізу в 2019 р. виявлено кількісні показники автостереотипів і гетеростереотипів, що формують негативну думку в аналізованих текстах. Зокрема, виявлено зниження відсоткового показника позитивних асоціацій та позитивних етностереотипів про казахську національність, негативні автостереотипи про казахський народ; зміну позитивного етностереотипу і позитивних асоціацій про казахські урочистості на негативний; негативні гетеростереотипи про казахську національність з боку представників інших національностей; дискусії представників різних національностей про етноси із взаємно негативним змістом, зокрема негативні гетеростереотипи про російські урочистості; міжетнічний поділ. Найсумніше, що на якомусь рівні у представників національностей виникає глибокий комплекс неповноцінності щодо своєї етнічної приналежності, втрата віри у власну етнічність, поділ груп у вигляді антагонізму між представниками різних етносів (Таусоґарова, & Байсова, 2019, с. 109–116).

Зараз міжетнічна взаємодія двох великих етносів Казахстану обумовлена як власне культурними, так і економічними, політичними, історичними та психологічними факторами, які актуалізуються в умовах соціальної нестабільності в країні. Наприклад, згідно із соціологічними дослідженнями, проведеними Міжнародним центром журналістики MediaNet за підтримки Фонду ім. Конрада Аденауера в травні 2023 р., у Казахстані суспільство розділилося у своєму ставленні до сторін конфлікту. При цьому Україну підтримує 21,1 % респондентів, Росію – 12,8 %, дотримуються нейтралітету 59,8 %, важко відповісти – 6,3 %. В опитуванні брало участь 70,9 % етнічних казахів, росіян – 17,5 %, інших національностей – 11,6 %.

При цьому звертає на себе увагу певна неузгодженість даних, а саме, на запитання: "Міжнародний кримінальний суд у Гаазі видав ордер на арешт Володимира Путіна. Як ви до цього ставитеся?", відповіді розподілилися таким чином:

"Однозначно підтримую" і "Швидше підтримую" відповіли 20,7 % респондентів, "Швидше не підтримую" і "Не підтримую зовсім" – 29,7 %, "Мені все одно" – 17 %, "Важко відповісти" – 13,6 % (*What people in Kazakhstan think about the war in Ukraine*, 2023).

Таким чином, постає низка питань, пов'язаних із психологічним поясненням мотивів неприязні до відповідальності винуватців збройної агресії або лояльне до цього ставлення. Пояснення зазначених особливостей може стати предметом окремих досліджень.

Повертаючись до теми нашого огляду, слід виокремити кілька етнічних стереотипів. Національні або етнічні стереотипи являють собою узагальнені, стійкі і емоційно насичені образи етнічних груп і їх характеристик, які склалися в історичній практиці міжетнічних взаємин. Вони регулюють сприйняття і поведінку людей різних національностей. Національні стереотипи є різновидом соціальних стереотипів і відображають думки нації про себе (автостереотипи) та про інші етнічні групи (гетеростереотипи). Вони володіють певною знаковою спрямованістю і поляризацією, можуть бути як позитивними, так і негативними. Пов'язані з дійсністю і залежать від знань, рівня міжнаціональних відносин і форми наявного сусідства. Національні стереотипи мають стійке ядро, засноване на історичному досвіді, але при цьому можуть змінюватися під впливом особистого досвіду, засобів масової комунікації, а також афектів і емоцій. Структурно автостереотип та гетеростереотип мають когнітивні, емоційно-оцінні та поведінкові компоненти.

Можна з упевненістю сказати, що для казахського етносу характерні психологічні особливості, що

дозволяють йому зберегти ідентичність, самотність і життєздатність. Під впливом історичного, соціально-політичного та економічного розвитку в них сформувалася стійкість у досягненні цілей, витривалість, наполегливість, здатність долати труднощі, гнучкість в адаптації до мінливих умов, схильність до асиміляції інших культур, почуття єдності із собою і з групою, конформізм, внутрішня групова згуртованість, негативне ставлення до конфліктів, схильність до потайної поведінки, зокрема в конфліктних ситуаціях.

Вплив культурного розвитку зумовив розвиток гостинності, товарищескості, вірності слову, поваги до старших і молодших, статусно-оцінного ставлення до оточення, амбівалентності і амбітендентності в міжособистісних відносинах.

Дослідження структури міжетнічних відносин в соціально-психологічному аспекті, проведене професором О. Х. Аймаганбетовою у 2006 р., дозволило зробити кілька висновків.

У переліку психологічних характеристик автостереотипів казахів на перші позиції вийшли "гостинні", "щедрі", "привітні", "розумні", "хороші", "добрі", "відкриті", "приємні" (м. Алмати); "гостинні", "доброзичливі", "миролюбні", "відкриті", "приємні", "спокійні" (м. Шимкент); "гостинні", "ввічливі", "хороші", "надійні", "приємні", "чуйні" (м. Актобе).

Перші місця серед гетеростереотипів казахів, складених респондентами російської групи, зайняли такі психологічні характеристики, як "працьовиті", "відповідальні", "обережні", "заповзятливі", "господарські", "активні" (Алмати); "гостинні", "активні", "нехитрі", "відповідальні", "розумні", "заповзятливі" (Шимкент); "гостинні", "щедрі", "привітні", "спокійні", "тактовні", "впевнені", "розумні" (Актобе) (Аймаганбетова, 2006).

Національна психологія казахів здійснює специфічний вплив на їхню взаємодію у конфліктних ситуаціях. Їхня поведінка може відрізнитися залежно від приналежності до моно- або поліетнічних груп. Вибір моделей поведінки казахів у конфліктній ситуації залежить від рівня їхнього рефлексивного мислення, і можуть існувати різні моделі в моно- і поліетнічних групах. Однак між цими моделями є певні відмінності.

У конфліктних ситуаціях казахи моноетнічних груп вважають за краще пристосовуватися і уникати прямих зіткнень, проявляючи при цьому схильність до прихованих реакцій у відносинах з іншими людьми. Вони найчастіше застрягають на перешкодах, проявляючи імпульсивну поведінку, яка характеризується високим ступенем соціальної адаптації в групі. Однак вони часто виявляються невпевненими у своїх діях, відчуваючи труднощі, якщо немає нейтрального посередника, і намагаються уникати явного вираження своїх почуттів у конфліктній ситуації. Проте казахи відчувають свою відповідальність за невдачі, які могли або ще можуть статися в їхньому житті, але вони менш схильні до подолання труднощів. Вони розуміють, що результати їхньої професійної діяльності залежать від якості їхніх власних дій.

О. Х. Аймаганбетова зазначає, що для студентів казахів і росіян характерний середній рівень агресивності, а для казахів Алмати і росіян міста Шимкента типовий низький рівень агресивності і, отже, високий ступінь адаптивності. Для всіх досліджуваних груп характерна вербальна і емоційна агресія. Дослідниця вважає, що низький ступінь агресивності і високий ступінь адаптивності російських респондентів Шимкента пояснюється тим, що, становлячи етнічну меншість, росіяни для кращої адаптації до умов панівного в цьому регіоні казахського етносу вивчали

культуру, звичаї, традиції, тому легко будували взаємодію з представниками титульного етносу.

Вважається, що казахи, які проживають у південному регіоні Казахстану, не зазнали такої асиміляції, як казахи північних, західних і східних областей Казахстану та міста Алмати, тобто вони не потребували психологічного захисту своїх національно-етнічних інтересів. Відрізняючись гіперидентичністю, проте, їм не потрібно було проявляти підвищену агресивність щодо росіян, доводячи свою ідентичність. Становлячи етнічну більшість, вони не бачили в представниках російського етносу загрози щодо утиску своїх етнічних прав. Тому тут майже не відбувалося конфронтацій на етнічному ґрунті між казахами і росіянами. На думку О. Х. Аймаганбетової, "середній ступінь агресивності, властивий респондентам казахам, які проживають у м. Актобе, пояснюється тим, що в цьому регіоні, являючи собою етнічну меншість (40 %), вони протягом довгого часу піддавалися асиміляції і постійно відчували утискання своїх не тільки етнічних, а й соціально-економічних прав. Відновлюючи справедливість, активізуючи компенсаторні механізми психологічного захисту своїх етнічних прав, вони виявляють середній ступінь агресивності. Слід зазначити, що це явище характерне не тільки для окремих регіонів Республіки Казахстан, але і майже для всіх країн пострадянського простору, коли з отриманням суверенітету і незалежності багато титульних етносів стали відновлювати свою уражену національну гідність, самоповагу за рахунок підвищення агресії проти представників російського етносу. Ця агресія – це не тільки покарання у відповідь на агресію, а й прагнення до відновлення своєї гідності, справедливості. Одна агресивність ніби компенсує іншу, а соціальні відносини приходять у норму. Середній ступінь агресивності російських респондентів, що представляють Алматинський Регіон, пояснюється тим, що, по-перше, багатьом із них ще важко звикнути до думки про домінантність казахського етносу" (Аймаганбетова, 2006).

Дискусія і висновки

Ґрунтуючись на наведених джерелах, ми можемо констатувати, що казахське суспільство традиційне. Казахи дбайливо ставляться до традицій, релігії, вірувань, звичаїв, навколишньої природи. Життя кочівника сформувало особливий менталітет, рисами якого є гостинність, відкритість, інтелект, філософічність і демократичність.

Ми бачимо, що, незважаючи на цивілізаційні відмінності між глобальним Сходом і Заходом, у казахському характері присутні риси, властиві цим цивілізаціям.

Релігійну ідентичність становлять зазвичай два компоненти: соціальна спрямованість і переживання ідентичності.

Водночас можна зазначити, що в психології сучасних казахів домінують толерантність, неконфліктність, гостинність, конформність. Переважає прагнення до позитивних міжособистісних стосунків. У діловій сфері домінують мотиви влади, статусу і престижу, а також соціальні мотиви, засновані на посаді, повноваженнях.

Молоді казахстанці характеризуються високим рівнем толерантності, яка має особистісну спрямованість більшою мірою, ніж соціальну. Молодь віддає перевагу стабільним, гармонійним, емоційно комфортним і тривалим відносинам. Їхні стосунки мають відкритий, природний характер.

Список використаних джерел

Адилов, М. Е., & Мухаммед, Р. (2019). "Қазақ" сөзі туралы. *Türkologia*, 6(98), 17–27. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2375968>

Аймаганбетова, О. Х. (2006). *Кросс-культурное исследование структуры межэтнических отношений: социально-психологический аспект*. Нур-пресс. https://e-media.enu.kz/sites/default/files/index_23.pdf

Аскарова, Г., Абдул Рахманұлы, А., Казтаева, А., & Каримова, Г. С. (2023). Көшпелілер өміріндегі жылқының рөлі және оның қазақда биетіндегі көркем бейнесі. *Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ Хабаршысы*, 1(68). <https://bulletin-philology.ablaikhan.kz/index.php/j1/article/view/710/227>

Байсыдық, И. Б., & Алдабек Н. Ә. (2022). Ұлттық және шығыстық мінез атауларының лингвомәдени танымдық аспектілері. *Вестник КазНУ. Серия филологическая*, 188(4), 21–32. <https://philart.kaznu.kz/index.php/1-FIL/article/view/4053/2899>

Бақтыбаева, М. А. (2011). Қазақтың ата заңдары. *Вестник Евразийского национального университета им. Л. Н. Гумилева. Серия Юридические науки*, 1(7). https://dspace.enu.kz/jspui/bitstream/data/1082/1/kazahyn_ata_zandary.pdf

Данилюк, И., Курапов, А., & Ягяев, И. (2019). *Этнокультурная психология: история та современность*. АртЕк. https://www.researchgate.net/publication/359337867_Etnokulturna_psihologiya_istoria_ta_sucasnost

Жарикбаев, К. Б., Олжаева, А. К., & Ахметова, М. К. (2019). *Казахская этнопсихология*. Қазақ университеті. <http://library.atu.kz/files/125650.pdf>

Каракозова, Ж. К., & Хасанов, М. Ш. (2011). *Космос казахской культуры*. Эверо. <https://kazneb.kz/kk/bookView/view?brld=1169626&simple=true#>

Карбозов, Е. К., & Мамежанова, Ә. Е. (2023). 1960–1980 Жылдардағы қазақ поэзиясындағы ұлттық дүниетаным және салт-дәстүр. *Еуразия гуманитарлық институтының хабаршысы*. <https://ojs.egi.kz/index.php/BULLETIN/article/view/313/167>

Кенесбаев, А. М., & Аймаганбетова, О. Х. (2022). Взаимосвязь религиозной идентичности и толерантности в межличностных отношениях молодых казахстанцев. *The Journal of Psychology & Sociology*, 2(81), 49–59. <https://bulletin-psyloc.kaznu.kz/index.php/1-psy/article/view/1529/921>

Кішкенбаева, Ж., Қозыбаева, М., & Маслов, Х. (2021). Еуразияның көшпелі халықтарының тарихи ретроспективадағы этникалық стереотиптері. In Ш. Ибраев, Қ. Нұрғали, Б. Қорғанбеков, & Қ. Байтанасова (Eds.), *Жаңа гуманитарлық білім: Қазіргі фольклортанудың өзекті мәселелері* (pp. 115–123). ZarAiAmi. <https://rep.enu.kz/bitstream/handle/enu/14364/Merged-20240521-161414.pdf?sequence=1>

Қазақстан Республикасындағы ұлттық құрамы, діни нанымдары және тілдерді меңгеруі. (2023). Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі. <https://stat.gov.kz/upload/iblock/107/5zkn34tqn5atonvboob28p7ebnrbct9/Национальный%20состав,%20вероисповедания%20и%20владение%20языками%20в%20РК.pdf>

Қайдар, Ә. Т. (2008). *Қазақ қандай халық? Дайк-Пресс*. <https://kazneb.kz/en/bookView/view?brld=430238&simple=true#>

Құлманұлы, Т. (2012). *Сұлтан бейбарыс өнегесінің ұлттық санамызды қалыптастырудағы ықпалы*. DSPACE.ENU. <https://dspace.enu.kz/bitstream/handle/data/3375/toganbai.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Мустояпова, (Керней) Айнаш. (2022). *Декolonизация Казахстана*. AmalBooks.

Сабитов, Ж., & Жабагин, М. (2015). Этногенез казахов с точки зрения популяционной генетики. In *Вопросы конституционального строительства и роль лидера нации* (pp. 375–379). https://www.academia.edu/16495712/Сабитов_Ж_М_Жабагин_М_К_Этногенез_казахов_с_точки_зрения_популяционной_генетики_Вопросы_конституционального_строительства_и_роль_лидера_нации_III_конгресс_историков_Казахстана_Астана_2015_С_375_379

Сәрсек, Н. Ә. (2021). Қазақмақал-мәтелдерінің ерекшеліктері және олардың өзге түркі тілдеріндегі мақалдармен ұқсастығы. *"Keruen" scientific journal*, 73(4). <https://keruenjournal.kz/main/article/view/100/102>

Сейдімбек, А. С. (2008). *Қазақтың ауызша тарихы*. Фолиант. <https://kazneb.kz/kk/bookView/view?brld=1107429&simple=true#>

Таусоғарова, А. Қ., & Байсова, Л. Ж. (2019). Этникалық тақырыптағы ғаламтор жарияланымның тілдік ықпалын талдау. *Вестник КазНУ. Серия филологическая*, 173(1), 109–116. <https://philart.kaznu.kz/index.php/1-FIL/article/view/2622/2498>

Толамисов, А. Г., & Зейнелгабдылов, О. Е. (2018). Көшпелі қазақ қоғамының түбегейлі өзгеруі. *Жансүгіров атындағы ЖМУ Хабаршысы*, 1, 141–149. <http://mebrk.kz/journals/4898/64999.pdf>

Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты (2016). Банк данных по теме исследования: библиографические описания источников, тематические электронные картотеки. <https://www.iie.kz/wp-content/uploads/2016/11/Data-bank.pdf>

Cameron, S. (2016). *The Kazakh Famine of 1930–33: Current Research and New Directions*. East/West: journal of Ukrainian studies, 2(3), 117–132. <http://dx.doi.org/10.21226/T2T59X>

Kindikbayeva, K. K., Kuranbek, A. A., Myamesheva, G. H., Issakhan, M., & Lee J. (2022). National Mentality Of Kazakhstan: Traditions And Modernity. *Философия, мәдениеттану, саясаттану сериясы*, 4(82), 11–15. <https://bulletin-philopolit.kaznu.kz/index.php/1-pol/article/view/1371/1232>

What people in Kazakhstan think about the war in Ukraine? (2023, May 17). Demoscope. <https://demos.kz/what-people-in-kazakhstan-think-about-the-war-in-ukraine-3/?lang=en>

References

- Adilov, M. E., & Myhammed, R. (2019). The word "Kazakh" is important. *Turkologia*, 6(98), 17–27 [in Kazakh]. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2375968>
- Aimaganbetova, O. H. (2006). *Cross-cultural study of the structure of interethnic relations: socio-psychological aspect*. Nur-press. [in Russian]. https://emedia.enu.kz/sites/default/files/index_23.pdf
- Askarova, G., Abdyl Rahmanuly, A., Kaztaeva, A., & Karimova, G. S. (2023). The role of the horse in the life of nomads and its image in Kazakh literature. *Herald of Abylay Khan KazHK and ATU*, 1(68) [in Kazakh]. <https://bulletin-philology.ablaikhan.kz/index.php/j1/article/view/710/227>
- Baisidyq, I. B., & Aldabek N. A. (2022). Linguistic and cultural aspect of naming national and eastern character. *Bulletin of KazNU. Philological series*, 188(4), 21–32 [in Kazakh]. <https://philart.kaznu.kz/index.php/1-FIL/article/view/4053/2899>
- Baqtybaeva, M. A. (2011). Kazakh ancestral laws. *Bulletin of the Eurasian National University. L. N. Gumileva Series. Legal Sciences*, 1(7) [in Kazakh]. https://dspace.enu.kz/jspui/bitstream/data/1082/1/kazahtyn_ata_zandary.pdf
- Cameron, S. (2016). The Kazakh Famine of 1930-33: Current Research and New Directions. *EastWest: journal of Ukrainian studies*. 2(3). 117–132. <https://ewjus.com/index.php/ewjus/article/view/220/88>
- Danyliuk, I., Kurapov, A., & Yagiyaev, I. (2019). *Ethno-cultural psychology: history and modernity*. Artek [in Ukrainian]. https://www.researchgate.net/publication/359337867_Etnokulturna_psihologia_istoria_ta_sucasnist
- Institute of History and Ethnology named after Sh.Ualikhanov. (2016). *A data bank on the research topic: bibliographic descriptions of sources, thematic electronic files* [in Russian]. <https://www.iie.kz/wp-content/uploads/2016/11/Data-bank.pdf>
- Karakozova, J. K., & Hasanov, M. Sh. (2011). *Space of Kazakh culture*. Evero [in Russian]. <https://kazneb.kz/kk/bookView/view?brld=1169626&simple=true#>
- Karbozov, E. K., & Mamejanova, A. E. (2023). 1960–1980 National worldview and traditions in Kazakh poetry over the years. *Bulletin of the Eurasian Humanitarian Institute* [in Kazakh]. <https://ojs.eji.kz/index.php/BULLETIN/article/view/313/167>
- Kenesbaev, A. M., & Aimaganbetova, O. H. (2022). The relationship between religious identity and tolerance in interpersonal relationships of young Kazakhstanis. *The Journal of Psychology & Sociology*, 2(81), 49–59 [in Russian]. <https://bulletin-psysoz.kaznu.kz/index.php/1-psy/article/view/1529/921>
- Kindikbayeva, K. K., Kuranbek, A. A., Myamesheva, G. H., Issakhan, M., & Lee J. (2022). National mentality of kazakhstan: traditions and modernity. *Philosophy, cultural studies, political science series*, 4(82), 11–15. <https://bulletin-philopolit.kaznu.kz/index.php/1-pol/article/view/1371/1232>
- Kishkenbaeva, J., Qozybaeva, M., & Maslov, H. (2021). Ethnic stereotypes of nomadic peoples of Eurasia in historical retrospect. In Sh. Ibraev, K. Nurgali, B. Korganbekov, & K. Baitanasova (Eds.), *New humanitarian education: Current problems of modern folklore studies* (pp. 115–123). ZarAiAmi [in Kazakh]. <https://rep.enu.kz/bitstream/handle/enu/14364/Merged-20240521-161414.pdf?sequence=1>
- Mustoyapova, A. (2022). *Decolonization of Kazakhstan*. AmalBooks [in Russian].
- National composition, religious beliefs and language skills in the Republic of Kazakhstan. (2023). Agency of Strategic Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan [in Kazakh]. <https://stat.gov.kz/upload/iblock/107/5zkn34tqn5atonvbhoob28p7ebnrb319/Национальный%20состав,%20вероисповедание%20и%20владение%20языками%20в%20РК.pdf>
- Qaidar, A. T. (2008). *What kind of people are Kazakhs?* Dayk-Press. <https://kazneb.kz/en/bookView/view?brld=430238&simple=true#> [in Kazakh].
- Qulmanuly, T. (2012). *The influence of the image of Sultan Baybars on the formation of national consciousness*. DSPACE.ENU [in Kazakh]. <https://dspace.enu.kz/bitstream/handle/data/3375/toganbai.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Sabitov, Zh., & Zhabagin, M. (2015). Ethnogenesis of the Kazakhs from the point of view of population genetics. In Issues of constitutional construction and the role of the leader of the nation (pp. 375–379) [in Russian]. https://www.academia.edu/16495712/Сабитов_Ж_М_Жабагин_М_К_Этногенез_казахов_с_точки_зрения_популяционной_генетики_Вопросы_конституционального_строительства_и_роль_лидера_нации_III_конгресс_историков_Казахстана_Астана_2015_С_375_379
- Sarsek, N. A. (2021). Features of Kazakh proverbs and their similarity with proverbs in other Turkic languages. *"Keruen" scientific journal*, 73(4) [in Kazakh]. <https://keruenjournal.kz/main/article/view/100/102>
- Seidimbek, A. S. (2008). *Kazakh oral history*. Foliant [in Kazakh]. <https://kazneb.kz/kk/bookView/view?brld=1107429&simple=true#>
- Taysoğarova, A. Q., & Baisova, L. J. (2019). Analysis of the linguistic influence of internet publications on ethnic topics. *Vestnik KazNU. Philological series*, 173(1), 109–116 [in Kazakh]. <https://philart.kaznu.kz/index.php/1-FIL/article/view/2622/2498>
- Tolamysov, A. G., & Zeinelgabydylov, O. E. (2018). Radical change of nomadic Kazakh society. *Zhansugirov State University Bulletin*, 1, 141–149 [in Kazakh]. <http://rmebrk.kz/journals/4898/64999.pdf>
- What people in Kazakhstan think about the war in Ukraine? (2023, May 17). Demoscope [in Kazakh]. <https://demos.kz/what-people-in-kazakhstan-think-about-the-war-in-ukraine-3/?lang=en>
- Zharikbayev, K. B., Olzhaeva, A. K., & Akhmetova, M. K. (2019). *Kazakh ethnopsychology*. Kazak University [in Russian]. <http://library.atu.kz/files/125650.pdf>

Отримано редакцією журналу / Received: 23.03.24
Прорецензовано / Revised: 10.05.24
Схвалено до друку / Accepted: 15.05.24

Daniar KIKBAEV, PhD Student
ORCID ID: 0009-0006-1128-9366
e-mail: kikbaev.ds@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SOME ETHNOCULTURAL PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE KAZAKHS OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

An objective understanding of the psychological characteristics of a person is impossible outside the ethnocultural context. At the same time, cultural processes are constantly changing under the influence of various factors. These changes in culture affect the way people live and perceive reality. This review examines some ethnocultural psychological features of the Kazakhs of the Republic of Kazakhstan, including historical and cultural determinants of the psychology of modern Kazakhs; features of national stereotypes; the influence of national psychology on the interaction and behavior of people in organizations, and the specifics of the implementation of managerial functions by leaders; and the influence of national psychology on the behavior of Kazakhs in conflict situations.

To achieve these goals, the issues of historical memory of the Kazakh people, ethnogenesis, as well as other factors that characterize the Kazakh mentality, are studied.

Thus, the mentality of the people is dominated by hospitality, respect for older relatives, eloquence, the nomad cult, and tolerance. These features represent only a small part of Kazakh culture, which may differ depending on the region, social context, and characteristics of each representative of the ethnic group.

Understanding the ethnocultural characteristics of Kazakhs contributes to effective cross-cultural interaction, communication, successful business and work, mutual respect, and tolerance. Furthermore, nowadays the need to study the ethnocultural psychological features of the Kazakh ethnic group is emphasized considering the military invasion of Russia in Ukraine.

Keywords: ethnocultural features of Kazakhs, psychology of Kazakhs, psychology of Kazakh behavior.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.